

כ"ד טבת *

העבודה הי' התורה הי' רוב החסד נכלל באמת דהיינו בגדול המעשה דכופין וממשכנין כו' ע"פ חוקי תורת אמת האמוראים. משא"כ בעקבות משיחא שנפלה סוכת דוד הנופלת עד עפר בבחי' עשי' והעבודה העקרית בבחי' עקביים לבד' בלי תורת אמת משניות וברייתות שהן גדפין וירכין אזי רוב החסד ככולו הוא שלא ע"פ תורת אמת בגדול המעשה כ"א בהתקרב הדעת העושה ורצונו הטוב הרחוק באמת באשר הוא סוף מעשה במח' תחלה. (ונועץ תחלתו בסופו) וגם אם אין רק דרך אחת והיא שפלה אזי לנחמו לקבל באהבה או לעורר ולפשפש במעשיו ולשוב עד הוי' בצר לו וירוח לו.

דער תוכן פון די ביידע תורות איז — די מעלה פון עשי' (גשמיות):

אין דער אגרת „איהו וחיהי חד" רעדט זיך וועגן דעם „גודל מעלת המצות מעשיות אשר הן תכלית ירידת הנשמות לעוה"ז הגשמי"⁸, ווייל „נועץ תחלתו בסופו": דוקא אין דעם „סופן" — עשי', עוה"ז הגשמי, איז דא „תחלתו" — דער כח הא"ס פון „מהותו ועצמותו של המאציל ביה" [ועד] איז אין עוה"ז גופא (כהמשך באגה"ק שם) — דוקא אין יסוד הכי תחתון — העפר איז דא דער כח הצמיחה „מעין בחי' א"ס":

און דער תוכן פון דער רשימה „נפש השפלה" איז, ווי עס דארף זיין „גמ"ח

א. עס זיינען דא צוויי עניני תורה (וועלכע זיינען צו אונז דערגאנגען) וואס מען ווייס אז דער אלטער רבי האט זיי געשריבן קרוב לזמן הסתלקותו:

(א) די אגרת וואס הויבט זיך אן „איהו וחיהי חד",

(ב) די רשימה „נפש השפלה"². וז"ל:

נפש השפלה באמת לאמתו בשרשה עבודתה היא תורה גשמי' בין לה ובין (להבין) לאחרים ובין גמ"ח גשמיים ע"י קירוב הדעת ועצות מרחוק בכל עניני ב"ב אף כי רובם ככולם הם דברי שקר איא בעניני' אחר שיעשו חסד של אמת כי אין אמת אלא תורה' ואמת' אמר אל יברא (שכולו מלא שקרים) כו' וחסד אמר יברא שכולו מלא חסדים' ותשלך אמת ארצה ועולם בחסד שאינו של אמת יבנה, ובדורות הראשונים שעיקר

(*) יום הסתלקות אדמור' הקוץ (בשנת תקע"ג) — במוצאי ש"ס שמו' (בכביעות שנה זו (תש"מ)). — ברשימת אדמור' הציץ (נדפסה בהקדמת מענה לשון, הוצאת „קהת"), כחצות שעה י"א.

— שייכות היום (בשבוע ובחודש), החודש והשנה להסתלקות — ראה אגרות לוי יצחק (ע' רמט ואילך) — ע"ד הקבלה — בארוכה.

וכן דריש שם (וראה ג"כ שם עמוד ריח ואילך, ס"ע שלג) בשמא: שניאור, ולמן.

(1) אגה"ק סי' כ — שכתבה אדמור' הקוץ „בימים שלפני הסתלקותו בכפר פיינא" (דרמ"צ קע, א).

(2) נדפסה במאה שערים ה, סע"א ואילך. לקוטי דבורים ח"ד (תקצו, א). אג"ק אדה"ז ח"א (ע' קנא-ב) — ובספר שבחי הרב כותב, כי כתב זה „אחר הבדלה איזה רגעים אחדים קודם אשר מסר נשמתו בטהרה לחי העולמים".

(3) כנדפס בלקו"ד שם. המוקף בחצאי עיגול אינו בס' מאה שערים.

(4) במאה שערים: איא שיעשו בענין.

(5) ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח.

(6) ביר פ"ה, ה.

(8) ראה גם אגה"ק סי' ט.

(9) במאה שערים: לנחמו לעורר ולפשפש במעשיו לנחמו לקבל באהבה ולשוב.

און דאָ מאַנט דער אַלטער רבי דוקא
בסמיכות לזמן הסתלקותו, אז מ'זאל טאָן
אין „גמ"ח גשמיים" אין אַן אופן פון צו-
טראַגן זיך צו „עניני ב"ב" (ניט ווי זיי
ווערן געטאָן נאָר אַלס מטרה צום אויס-
פירן אַן ענין פון „תורת אמת", נאָר)
כפשוטם, אַן עצה גשמית צוליב דעם
ענין הגשמי אליין (וואָס דערפאַר זעען
זיי זיך אַן אַלס „דברי שקר")?¹⁶

ג. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהק-
דים אַ תוספת ביאור אין דעם ענין הנ"ל
אַז „חיי הצדיק אינם חיים בשרים כ"א
חיים רוחניים שהם אמונה ויראה
ואהבה" — איז ניט פאַרשטאַנדיק: די
עבודה פון מעשה המצות קען דאָך גע-
טאָן ווערן נאָר מיטן גוף און מיט די
דברים גשמיים, ואדרבה — „לא המדרש
עיקר אלא המעשה"; היינט ווי זאָגט
מען אַז חיי הצדיק זיינען „חיים רוחניים
שהם אמונה ויראה ואהבה"?

איז דער ביאור אין דעם: ביי אַ צדיק
איז די עבודה פון מעשה המצות ניט אַן
אַנדער זאך פון זיין עבודה רוחנית —
„אמונה ויראה ואהבה". זיין מקיים זיין
מצות עשה איז אַ תוצאה וסיום פון זיין
אהבת ה'!¹⁷ זיין קיום מצות לא תעשה —
אַ תוצאה וסיום פון יראת ה'!¹⁸ און דאָס
אַלץ איז מיוסד אויף אמונת ה'!¹⁹

און דאָס וואָס המעשה הוא העיקר —

גשמיים", און די עבודה דוקא איז דער
„סוף מעשה (וואָס איז עלה) במחשבה
תחלה".¹¹

וויבאלד דער אַלטער רבי האָט גע-
שריבן די צוויי תורות סמוך להסתל-
קותו, איז פאַרשטאַנדיק, אַז זייער תוכן
דריקט אויס תורתו ועבודתו פון אַלטן
רבי'ן!¹² אין יענעם זמן (בעת הכנה
להסתלקותו מעלמא דין). דאָרף מען
פאַרשטיין: וואָס איז די שייכות פון
מעלת העש"י צום ענין ההסתלקות?
דלכאורה, אדרבה: הסתלקות איז דאָך
דער סילוק ועלי" פון עניני עולם הזה
הגשמי!¹³

ב. נאָך מער איז דורש ביאור: אין
דעם תוכן פון דער רשימה „נפש
השפלה", כאמור, איז דער אַלטער רבי
מסביר ווי עס דאָרף זיין „גמ"ח גשמיים"
וואָס „רובם ככולם הם דברי שקר". איז
תמוה: חיי הצדיק בכלל זיינען דאָך ניט
קײן „חיים בשרים כ"א חיים רוחניים".¹⁴
דער אינהאַלט פון עניני גשמיות ביי אַ
צדיק איז נאָר דאָס וואָס דורך זיי פירט
ער דורך עניני הנשמה; אַזוי איז עס
במשך זיין גאַנצן לעבן בעלמא דין, און
על אחת כמה וכמה איז עס אַזוי קרוב
צום זמן ההסתלקות אַז גשמיות מצ"ע
פאַרנעמט ביי אַ צדיק לגמרי קיין אַרט
ניט!¹⁵

(11) בדוגמת הנ"ל במעלת עש"י גשמית בכלל
מצד זה דנועץ תחלתו בסופו.

(12) כי בטח לא כתב זה רק בשביל אחרים, כ"א
(גם) בנוגע לעבודת עצמו. ע"ד לשון הידוע (בפ"נ)
דנשיא חב"ד בנוגע למאמרי-דא"ת) „יהי רצון
שיפעלו הדברים בי ובהשומעים".

(13) וכסיום לשון האגה"ק סי' כ — „כמ"ש היום
לעשותם ויפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים
בעוה"ז מכל חיי עוה"ב".

(14) אגה"ק ביאור לסי' ז"ך.

(15) להעיר ממה שאמר אדה"צ קודם הסתלקותו
שאנו רואה הקורה כ"א הכת האלקי שמחיהו (בית
רבי ח"א פכ"ב).

(16) ובפרט ע"פ האריכות באגה"ק סכ"ב
השואלים „בעצה גשמיות כדת מה לעשות בעניני
העולם הגשמי" הוא „מרב אהבתם לחיי הגוף",
ועליהם „לשוב אליו ברוח נמוכה והכנעת הגוף".
ולעיר ממה שמוסיף שם, שגם כשאהבתם לחיי
הגוף (היא) לנש"ט לעבוד בו ה' כו" — אין ציל
החירה להם בצער הגוף".

(17) אבות פ"א מ"ז.

(18) ראה תניא פ"ד. חינוך קטן בתחלתו. ובכ"מ.

(19) ראה מכות בסופה. חזקוני מהרש"א שם.

תניא פ"ג.

(און אזוי אויך דער גוף האדם) ווערט אַ כלי צו רוחניות און „השראת השכינה“, נאָר אדרבה: דער ביאור אין דער אגרת איז, אַז דוקא אין דעם יש הנברא, וואו דער הרגש פון זיין אייגענער מציאות איז בתכלית ביז ער פילט ווי ס'איז ח"ו נישט פאַראַן קיין „שום עילה וסיבה אחרת קודמת“ צו אים — דוקא אין דעם שטייט „מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה שמציאותו מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו“.

דאָס הייסט, אַז אמיתית העילוי פון מצות מעשיות איז מצד דעם גשם גופא; און דערפון קומט אַרויס אין עבודת האדם, אַז אפילו ווען אַ איד איז אין אַ מצב ווען ער פילט נישט קיין הרגש רוחני באַם קיום המצות, ער פילט נישט ווי ער ווערט דורך דעם קיום המצוה דבוק לה, ביז אַז זיין קיום המצוה איז דורכ־אויס אַז עשׂי גשמיית — אויך דאָן איז מיט דער פשוט־ער עשׂי דוקא פאַר־בינדט ער זיך מיט „מהותו ועצמותו של המאציל“.

ה. דאָס גיט אויך אַ הסברה אין דעם תוכן פון דער רשימה „נפש השפלה“, וואו עס רעדט זיך ווי עס דאַרף זיין „גמ'ח גשמיים . . אף כי רובם ככולם הם דברי שקר“, און ווי ער איז מסביר, אַז „עולם בחדש שאינו של אמת יבנה“, דאָמט אמר אל יכרא שכולו מלא שקרים“:

ווי'ל אַז ס'איז נישט דער פשט, ווי עס זעט אויס בהשקפה ראשונה, אַז „חסד אמר (אַז) יכרא“ אַ זאך וואָס איז שקר — דאָרבה: „כל הנמצאים (ד.ה. נבראים ווי זיי זיינען נמצא למטה) . . לא נמצאו אלא מאמתת המצאו“²⁵;

דאָס בריינגט אַרויס בגלוי זיין עבודה רוחנית:

היות אַז ער איז „אוהב את שם ה' וחפץ לדבקה בו באמת ואי אפשר לדבקה בו באמת כי אם בקיום רמ"ח פקודין שהם רמ"ח אברין דמלכא“²⁰ — און ווי דער אַלטער רבי איז מבאר²¹, אַז די דביקות בה' דורך קיום התורה והמצות (וואָס זיי זיינען רצוננו ית') איז אַן ענין פון „השראת השכינה“, וואָס איז באין ערוך העכער פון דער דביקות מצד דעם הרגש האהבה פון אַ מענטש (אַ נברא) — דעריבער פאָדערט זיין אהבה אַז ער זאָל טאָן אין קיום התורה והמצוות;

און דערפאַר, איז אויך זיין עבודה אין „מצות מעשיות הנעשות ע"י הגוף ממש"ח²¹ — צו אויספירן די כוונה עליונה פון „נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים“²² — אין אַן אופן, אַז ער איז ממשיך „אור והארת השכינה גם על גופו“²¹, ער מאַכט זיין גוף אַ כלי צו (רוחניות) „אור והארת השכינה“.

ביז אַז די כלי (וועלכע מען מוז האָבן) ווערט אויס מציאות פאַר זיך²³.

ד. צו דעם קומט צו אין אגרת „איהו וחיהי חד“, אַז אין מצות מעשיות איז דאָ נאָך אַ העכערער ענין, אַז „גודל מעלת המצות מעשיות“ איז מצד דעם וואָס דער כח הא"ס איז דאָ דוקא אין גשמיות²⁴;

דער ענין איז נישט מצד דעם וואָס דער דבר גשמי מיט וועלכן מ'טוט אַ מצוה

(20) תניא פ"ד.

(21) תניא פליה.

(22) תניא פלי' ואילך.

(23) וכידוע הפסיד (באין שיעור בדבר הנמצא בהכלי) אין הוצאת הכלי הוצאה (שבת צג, סע"ב).

(24) להעיר גם מתו"א ד"ה יביאו לבוש מלכות

(צ, א ואילך).

גשמיות איז פארבונדן מיט „אמתת המצאו“; און דאס דריקט זיך אויס אין דעם, אז כאטש דער איד פילט נאך די גשמיות פון זיינע עניני עוה"ז, נוצט ער זיי בפועל פאר עניני טוב וקדושה²⁸.

און דערפון קומט ארויס דעם אַלטן רבינ'ס הוראה בנוגע לפועל, אז מען דאַרף טאן אין „גמ"ח גשמיים" און געבן „עצות מרחוק בכל עניני ב"ב" — ניט אַריינלאַזנדיק זיך אין די „כוונות" פון דעם צווייטן אידן — ווייל אויך די גשמיות וואָס זעען אויס ווי „דברי שקר" זיינען פארבונדן מיט „אמתת המצאו“.

ו. דער ענין — אז אויך שקר פון עוה"ז נעמט זיך פון „אמתת המצאו" — ווערט אַרויסגעבראַכט (בעיקר) אין עבודת התשובה:

דער עיקר „שקר" פון עוה"ז איז אין די זאכן פון ג' קליפות הטמאות, וואָס זייער חיות אלקי — דער „אמת" וואָס אין זיי — איז בתכלית ההעלם והסתר, וואָס דערפאַר קען מען זיי ניט מברר זיין²⁹.

דורך תשובה אָבער ווערט אויפֿ־געטאָן אז זדונות נעשות לו כזכות³⁰ — מאַזי מגלה די ניצוצות קדושה וואָס זיינען דאָ אין אַזעלכע זאכן וואָס זיינען היפך רצון העליון לגמרי (תכלית השקר), וואָס דורך דעם ווערן זיי „זכיות"; און דאָס ווערט אויפֿגעטאָן ע"י התשובה וואָס דערלאַנגט אין עצמות, און מצד עצמותו ית' ווערט דערהערט די אמיתת המציאות פון יעדער נמצא (אויך פון זדונות), וואָס דערפאַר ווערן

נאָר דער ביאור איז: דאָס וואָס „אמת אמר אל יברא" איז דאָס נאָר מצד מדת האמת, דער אמת פון אלקות דסדר השתלשלות, וואָס איז מיט אַ מדה, אַ מדידה והגבלה. דער אמת דערגרייכט נאָר דאָרט וואו מען דערקענט זיין (הוי"אמת); און וויבאַלד אז עוה"ז איז אַן עלמא דשיקרא, וואו ס'איז ניט ניכר דער „אמת ה'", איז „אמת אמר אל יברא“.

אָבער דער אמת פון עצמותו ית' האָט ניט קיין הגבלה. דער אמת איז ניט באַ־גרענעצט אַז מען מוז דערקענען אמיתתו ית'. ווייל אויך אין אַן אָרט פון העלם והסתר, ביז אַזא הסתר וואָס זעט אויס ווי אַ שקר (און מצד סדר השתל־שלות האָט זיין מציאות אַן אָרט נאָר מצד מדת החסד) — איז באמיתית ובפנימיות, איז זיין גאַנצע פאַראַנע־קייט — „(לא נמצא אלא מ)אמתת המצאו"²⁶, דער אמת פון עצמות²⁷.

און דערפאַר, איז אפילו „עניני ב"ב" פון אַ אידן, וואָס ער איז אין זיי אויסן זייער „גשמיות" (וואָס דערפאַר זען זיי אויס ווי „דברי שקר" וואָס האָבן קיין שייכות ניט צו „אמת ה'") — אויך די

(26) עפ"י יש לפרש (בפנימיות הענינים) המשך דברי הרמב"ם שם (בהלכה שלא"ז), ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי כו' * — שמרמו בזה, שמצד „אמתת המצאו" הוא נמצא גם במקום ההסתר ** שאפשר לעלות על הדעת שהוא אינו נמצא חו"י. ע"ד מרז"ל (ילש נחמ"י רמז תתרע"א. וראה יומא סט, ב) הן הן גבורותיו. וראה לקו"ש חו"י ע' 126 הערה 35.
(27) ראה המשך תרס"ז ע' שגמ. ע' תלא"ב. סד"ה יחינו תרצ"ד (תשי"א). ועוד.

(*) ראה ביאור (באופן אחר) — הדרן על הרמב"ם (קה"ת תשמ"ה) סי'חט.
(**) וי"ל, שבלשונו (הלכה א') „לדע שיש שם מצוי ראשון" — שלכאורה חיבת „שם" מיותרת (ראה מפרשי הרמב"ם שם) — מרמז, ש"מצוי ראשון" נמצא גם בבחי' „שם" המורה על „מקום ומשכן הקליפות" (לקו"ת ראה לב, רע"ג).

(28) ראה לקו"ש ח"ב ע' 334-5 והערה 100 שם.

(29) תניא פ"ז. ובכ"מ.

(30) יומא פו, ב. וראה בארוכה לקו"ש ח"ז ע' 22

ואילך (וש"י). ובכ"מ.

אויך די ניצוצות שבזדונות נתעלה אין קדושה³¹.

[ועד"ז אין דעם בעל תשובה עצמו: אע"פ אז בגלוי איז ער געווען אפגע-ריסן פון אלקות (דורך זיינע חטאים), איז אבער אויך בשעת החטא פארבליבן זיין עצמית'דיקער פארבונד מיט אלקות, וואס קומט צום אויסדרוק בגלוי אין זיין אומקערן זיך צו דעם אויבערשטן נאך דעם ווי ער איז געווען אפגעריסן].

ומהאי טעמא, איז אויך דער עילוי הנ"ל אין דעם יש הנברא, פון גשמיות עוה"ז (וואס דער אלטער רבי איז מבאר אין אגרת איהו וחיהי חד) ווערט דער-הערט (בעיקר) ביי א בעל תשובה³².

ז. ועפ"ז וועט ווערן פארשטאנדיק די שייכות פון דער אגרת איהו וחיהי חד מיט דער רשימה „נפש השפלה" צום זמן ההסתלקות פון אלטן רבי'ן:

דער עילוי וואס ווערט ארויסגע-בראכט אין עבודת התשובה (על זדונות) איז (בעיקר) ניטא ביי א צדיק מצד עצמו³³; אבער דורך דעם וואס ער ברענגט א צווייטן צו תשובה, באקומט ער אויך דעם עילוי³⁴ (וויבאלד אז ער האט געבראכט דעם צווייטן³⁵ צו טאן

תשובה).

נאך דער עיקר הגילוי פון מעלת התשובה איז דוקא סמוך להסתלקותו³⁶ ווען עס קומען זיך צוזאמען „כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו"³⁷. ובפרט, אז וויבאלד ער שטייט דאן אין דער תנועה פון תשובה — והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה — ביתר שאת ויתר עז, ווערט ביי א צדיק, (ובפרט בא אַזא) וואס האט עוסק גע-ווען אין מאַכן בעלי תשובה, נתגלה אין זיין תנועת התשובה, אויך דער עילוי וואס אין דער עבודת התשובה שעל זדונות.

ועד"ז בעניננו: ס'איז ידוע³⁸ וואס דער אלטער רבי האט געזאגט דעם מיטלין רבי'ן, אז זיין, דעם אלטן רבי'נס אויפטו (לגבי המגיד) באשטייט אין דעם וואס ער איז געלעגן אין מאַכן בעלי תשובה (און ווי כ"ק מו"ח אדמו"ר איז מאריך וועגן דעם אין זיין שיחה³⁹).

און דעריבער, דוקא סמוך להסתלקותו, ווען ביי אים איז צוגעקומען דער גילוי פון כל מעשיו כו' ובאופן פון תשובה, איז תורתו גילוי המעלה פון גשמיות, און ווי עס דארף זיין „גמ"ח גשמיים" — ווייל דוקא מיט דעם נעמט מען „מהותו ועצמותו של המאציל".

(31) ראה לקו"ש שנשמן בהערה 26. ובארוכה לקמן ע' 412 ואילך, ושינ.

(32) להעיר מדיה ולקחתם לכם תרס"א שהביטול דאין עוד שבנבראים שלמטה דוקא (שכל מציאותם הוא בחי העצמות דא"ס) הוא בחי שם ב"ן — והרי שם ב"ן ה"ע עבודת התשובה, כמבואר בדיה תקעו (תרס"א) שם.

(33) כי אף שגם בצדיקים ישנה עבודת התשובה דהרוח תשוב אל האלקים גו' (ראה לקו"ש ש"ש סו, ג. ר"פ האזינו. ובכ"מ) — אי"ז כהעילוי דעבודת התשובה שעל זדונות (ראה שעה"ת לאדמו"ר האמצעי ח"ב חינוך פמ"ח. לקו"ש ח"ח ע' 124-5).

(34) ראה גם לקו"ש ח"י ע' 164, 166.

(35) ע"ד (ולא ממש) תורת הבעש"ט (הוספות לכתר שם טוב ספ"ג) בפי' „שנים אוהיון בטלית".

(36) עייג"כ תורת חיים סי'פ תולדות (כא, ד. וראה לקו"ש שמ"ע צב, ב) — בנוגע למשה רבינו. ולהעיר מהמבואר שם (וראה שם לפני'ז ספ"ט. פ"כ) דענין התשובה שמטור גם לטומאה גמורה דעוונות גמורים שאין להם תיקון ע"פ חכמה דתורה (שהרע עצמו נהפך לטוב) נעשה ע"י התשובה דצ"ג דוקא — לאתבא צדיקייא בחיובתא.

(37) אגה"ק ס' ז"ך וביאורו. וראה שם ס' כח. סידור דש, סע"ב ואילך.

(38) תורת שלום ע' 86.

(39) הובא בשיחת י"ט כסלו תרצ"ב — לקו"ד ח"ד תשנה, סע"א ואילך.

און די סיבה לזה איז, ווייל „נתאווה“
 הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים:
 דער „נתאווה“ און תענוג פון עצמות,
 איז דוקא אין תחתונים, אין דער עבודה
 אין עולם הזה התחתון שאין תחתון
 למטה ממנו און דארט גופא — איז
 המעשה הוא העיקר; אז מ'זאל זיך
 אראפלאזן אין עולם, און דארט אין
 שטות דלעו'ז, אויפטאן (דורך דער
 עבודה פון שטות דקדושה, למעלה
 מטעם ודעת) אז פון שער העולם זאלן
 אויפגעשטעלט ווערן קרשים למשכן
 (פון „שקר“ זאל מען מאכן „קרש"42), א
 משכן ודירה לו ית'.

(משיחות ש"פ שמות תשל"ג, תשל"ו)

ח. כ"ד טבת איז אלעמאל חל אין
 דער וואך פון שבת⁴⁰ מברכים החדש
 שבט אדער גלייך במוצאי ש"ק זה — ווי
 בקביעות שנה זו. וואס אין דעם חודש,
 ביום העשירי בו, איז דער יום ההילולא
 פון כ"ק מ"ח אדמו"ר.

זעט מען, אז אויך אין די דברי תורה
 וואס ער האט ארויסגעגעבן ליום הסתל-
 קותו — דער מאמר ד"ה באתי לגני —
 איז מודגש דער תוכן הנ"ל:

ער הויבט אן דעם מאמר דערמיט
 וואס די וועלט איז „גני“ של הקב"ה⁴¹
 (ווייל „עיקר שכינה בתחתונים היתה"41)
 — וואס „גן“ איז אן ארט (ניט נאר פון
 „דירה“ פאר ענינים המוכרחים, נאר
 ס'איז אן ארט) פון תענוג;

(40) ד, „אכל בשבת“ הוא מזה „שטח בע"ש“ (ע"ז
 ג, א), דהכוונה בזה היא (גם) מתחיל מ"יום ראשון
 בשבת“ (ראה רמב"ן יתרו כ, ח).
 (41) שהש"ר רפ"ה, ושינ.

(42) כמבואר בארוכה בהמשך דבאתי לגני
 התשי" (פ"ו ואילך).

וארא *

אין ס"פ שמות⁷ אויפן פוסק „עתה תראה וגו'“ (וואס איז דער ענטפער פון הקב"ה — בכתוב — אויף „למה הרעותה“) זאגט ירשי „הרהרת על מדותי לא כאברהם שאמרתי לו⁸ כי ביצחק יקרא לך זרע ואח"כ אמרתי לו⁹ העלהו לעולה ולא הרהר אחר מדותי כו'“¹⁰.

דארף מען פארשטיין: א) פארוואס אין פרשת וארא אינעם פירוש פון „ורבותינו דרשוהו“ הנ"ל ברענגט רש"י (פון רבותינו) אַ רא"י אַז אַלע אבות „לא הרהרו אחר מדותי“ און אין ס"פ שמות ברענגט ער אַ רא"י נאָר פון אברהם?

ב) אויך בנוגע אברהם גופא איז רש"י בפרשתנו מפרש דעם ענין פון „לא הרהרו אחר מדותי“ מיט אַן אנדער מאורע (כשבקש אברהם לקבור את שרה כו') — ווי אין ס"פ שמות (שאמרתי לו כי ביצחק יקרא לך זרע)¹¹.

ג) ועיקר: בס"פ שמות בריינגט רש"י דעם פ"י לא הרהר סתם ד.ה. אַלס זיין פירוש — פשוטו של מקרא, משא"כ בפרשתנו — מיט דער התחלה

א. שוין גערעדט פיל מאל אַז כאָטש רש"י איז (לכל לראש) מפרש פשוטו של מקרא, אַנטהאַלט זיין פירוש אויך „ענינים מופלאים“¹ אין שאר חלקי התורה און אויך „יינה של תורה“²; נאָר בכדי אַרויסצונעמען די ענינים (בשאר חלקי התורה) דאַרף מען פריער אַפּלערנען פרש"י ע"ד הפשט.

נאָכדעם ווי רש"י איז מפרש דעם פירוש הפשט פון די פסוקים אין אַנפאַנג פון דער סדרה — „וארא אל אברהם גו' וגם הקימותי גו'“, איז רש"י ממשיך³: „ורבותינו דרשוהו“ (דער תוכן פון די פסוקים) לענין של מעלה שאמר משה למה הרעותה⁴ אמר לו הקב"ה חבל על דאבדין ולא משתכחין יש לי להתאונן על מיתת האבות הרבה פעמים נגליתי עליהם באל-שדי ולא אמרו לי מה שמך ואתה אמרת⁵ מה שמו מה אומר אליהם, וגם הקימותי וגו' וכשבקש אברהם לקבור את שרה לא מצא קרקע עד שקנה בדמים מרובים וכן ביצחק ערערו עליו על הבארות אשר חפר וכן ביעקב כו' ולא הרהרו אחר מדותי ואתה אמרת למה הרעותה“ (און איז מסיים „אין המדרש מתיישב אחר המקרא כו'“):

(7) ו, א.

(8) וירא כא, יב.

(9) שם כב, ב.

(10) ראה פרש"י וירא כב, יב: „אפרש לפניך את

שיחתי כו'“.

(11) בפשטות החילוק: להפ"י דרבותינו דרשוהו שמפרש הכתוב „וגם הקימותי גו'“ שהמדובר בנוגע לירושת הארץ, מביא שהאבות לא הרהרו בזה, משא"כ בס"פ שמות. אבל עדיין חסר ביאור מדוע משנה בפ' שמות. ובפרט שדוגמא זו מאברהם לא הובאה במרו"ל.

(י) וכ"ד טבת — ראה סיום השיחה (סי"ב).

(1) של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).

(2) היום יום ע' כד.

(3) ו, ט.

(4) ראה סנהדרין קיא, א. שמור פ"ו, ד. תנחומא

פרשתנו בתחלתו.

(5) שמות ה, כב.

(6) שמות ג, יג.